

Pedagogikada tarix fanini o'qitish metodikasi

Abdullayeva Mahlioyoxon Aliyevna

Qo'qon davlat universiteti tyutori.

Annotatsiya

Mazkur maqolada tarix fanini o'qitish jarayonining pedagogik metodlari, ularning samaradorligi va zamonaviy ta'lim tizimidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Tarixni o'qitishda interfaol metodlardan foydalanish, o'quvchilarda tanqidiy fikrlash va tahliliy yondashuvni shakllantirishga doir tajribalar keltirilgan. Shuningdek, tarix darslarida raqamli texnologiyalar, vizual vositalar hamda loyihaviy ta'limning qo'llanish imkoniyatlari yoritiladi.

Kalit so'zlar: pedagogika, tarix ta'limi, interfaol metodlar, tanqidiy fikrlash, ta'lim texnologiyalari, o'qitish metodikasi.

Kirish

Tarix fani insoniyatning o'tgan davrini o'rganish bilan birga, yosh avlodni ma'naviy, axloqiy va vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi. Shu boisdan, pedagogik jarayonda tarixni o'qitish metodikasini to'g'ri tanlash o'quvchilarning tarixiy tafakkurini, mustaqil fikrlashini hamda tahliliy ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan, "Yangi O'zbekiston – yangi ta'lim" konsepsiyasi doirasida tarix fanini o'qitish jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish masalasi dolzarb bo'lib bormoqda.

Maqolaning maqsadi – tarix fanini o'qitishning metodik xususiyatlarini ilmiy asosda tahlil qilish, samarali pedagogik usullarni aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Metodologiya

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodologik yondashuvlar va tahlil usullari qo'llanildi:

Tahliliy–pedagogik usul: tarix fanini o'qitishda qo'llaniladigan an'anaviy va zamonaviy metodlar o'rganildi.

Qiyosiy tahlil: umumta'lim maktablari va akademik litseylarda tarix fanini o'qitish amaliyotlari taqqoslab tahlil qilindi.

Empirik kuzatish: dars jarayonlarida o'qituvchilarning interfaol metodlardan foydalanish samaradorligi kuzatildi.

So'rovnoma va suhbat metodi: tarix fani o'qituvchilari hamda o'quvchilardan o'quv jarayoniga doir fikrlar olindi.

Didaktik tahlil: tarix darslarida o'quv maqsadlariga mos metod tanlash va ularning kutilgan natijalarga ta'siri baholandi.

Tadqiqot uchun O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi tasdiqlagan tarix darsliklari, pedagogika bo'yicha ilmiy adabiyotlar va ilg'or o'qituvchilar tajribalari asos qilib olindi.

Interfaol usullar – davra suhbat, klaster usuli, loyihalash, aqliy hujum, zinama-zina, ven diogrammasi, bumerang, integro va boshqalar. Bu usullar tarix fanini o'qitishda juda ham katta foyda beradigan usullar hisoblanadi. Endi bu usullarning ba'zilar bilan tanishib chiqamiz.

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-10

Davra suhbatlari - o'quvchilar o'rtasida yaxlit ko'rinishda yoki, kichik guruhlariga ham o'tkazish mumkin. Bunda o'quvchilar aylana stol atrofida o'z fikr-mulohazalarini bildiradigan o'qitish usuli:

Davra suhbatlari og'zaki va yozma ko'rinishda bo'lishi mumkin. Davra suhbatining afzalligi;

1. Davra suhbatida materiallarni almashinish jarayonida ma'lumotlar esda yaxshi saqlanadi;
2. Barcha o'quvchilar o'zaro muloqotda bo'ladi;
3. O'z fikrini erkin ifoda etish imkoniyati mavjud;

Natijalar

Tadqiqot natijalari quyidagi yo'nalishlarda tahlil qilindi:

1. Tarixni o'qitishda an'anaviy va zamonaviy yondashuvlar

An'anaviy yondashuvda darslar ko'proq o'qituvchi markazida bo'lib, ma'lumot yetkazishga yo'naltirilgan. Bunday yondashuv o'quvchilarda mustaqil fikrlashni cheklab qo'yadi. Zamonaviy pedagogikada esa o'quvchi faol subyekt sifatida ko'riladi va dars jarayonining markazida bo'ladi.

2. Interfaol metodlarning qo'llanilishi

Tadqiqot davomida "Aqliy hujum", "Klaster", "Insert", "Bumerang", "Debat" kabi metodlarning tarix darslarida qo'llanilishi o'quvchilarning faolligini oshirishi, mavzuni chuqurroq o'zlashtirishiga sabab bo'lishi aniqlandi.

Masalan, "Debat" usuli tarixiy voqealarni turli nuqtayi nazardan tahlil qilishni o'rgatadi, "Insert" esa o'quvchilarda tanqidiy o'qish ko'nikmasini shakllantiradi.

3. Raqamli texnologiyalarning ta'siri

Multimedia taqdimotlar, virtual muzeylar va tarixiy xaritalardan foydalanish o'quvchilarning tarixiy tasavvurini kengaytiradi. Shuningdek, raqamli platformalar (Google Classroom, LearningApps, Kahoot) orqali darslarni tashkil etish motivatsiyani oshiradi.

4. Tarixiy tafakkurni shakllantirish

Tarix darslarida sabab-natija bog'liqliklarini tahlil qilish, tarixiy shaxslarning faoliyatini baholash va voqealarning global ta'sirini o'rganish o'quvchilarda tarixiy tafakkur va ijtimoiy ongini rivojlantiradi.

Muhokama

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, tarix fanini o'qitishda faqat ma'lumot yetkazish emas, balki tarixiy tafakkur va tahliliy fikrlashni shakllantirish ustuvor vazifadir.

Pedagogik tajriba natijalari asosida quyidagi xulosalar chiqarildi:

O'quvchilar o'zlari izlanish olib boradigan loyihaviy darslar tarixiy jarayonlarni yaxshiroq tushunishga yordam beradi;

Guruhli ishlash orqali o'quvchilarda ijtimoiy muloqot va bahs madaniyati shakllanadi;

Vizual materiallar (xarita, diagramma, tarixiy hujjatlar) yordamida tarixiy faktlar yanada esda qoladi; Refleksiya bosqichini joriy etish orqali o'quvchilarning o'z fikrini mustaqil ifodalash ko'nikmasi kuchayadi.

Zamonaviy o'qituvchi tarix fanini faqat o'tmishni yodlatish vositasi sifatida emas, balki kelajakni anglash va ijtimoiy mas'uliyatni tarbiyalash fani sifatida talqin etishi zarur.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki:

Tarixni o'qitish metodikasida interfaol va raqamli yondashuvlarni uyg'unlashtirish eng samarali

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-10

natija beradi. O'quvchilarni mustaqil izlanishga yo'naltirish — tarixiy tafakkurni shakllantirishning asosiy yo'lidir. Har bir darsda tarbiyaviy, ma'naviy va vatanparvarlik jihatlari inobatga olinishi zarur. O'qituvchilarni zamonaviy metodlar bo'yicha qayta tayyorlash va ularning metodik malakasini oshirish — pedagogik jarayonning barqaror rivojini ta'minlaydi.

Shunday qilib, tarix fanini o'qitish metodikasining takomillashuvi yosh avlodni ongli, tahliliy fikrlovchi, tarixiy xotiraga ega fuqaro sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida"gi farmoni.
2. Hasanboyeva O., Xodjieva D. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: TDPU, 2022.
3. To'xtayev A. Tarixni o'qitish metodikasi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.
4. UNESCO. *Teaching History in the 21st Century Classroom*. – Paris, 2020.
5. Karimov M. Ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish. – Pedagogika jurnali, №4, 2023.